

De boom van Beursplein 5: (financiële) geschiedenis om beet te pakken !

Een project van Financieel Erfgoed

De iep van Beursplein vijf

Al sinds de opening van de Beurs van Berlage in 1903 staat hij voor Beursplein 5. Een mooie statige iep, die heel veel voorbij heeft zien komen. Gepland in de jaren twintig van de vorige eeuw, maakte hij de 2^e wereldoorlog mee, de wederopbouw, de oliecrisis, het Amsterdam van de krakers, de financiële crisis en natuurlijk ook het verzet daartegen: Occupy Now.

Tijdens de rondleidingen van Financieel Erfgoed staan we daarom altijd stil bij de boom die voor Beursplein vijf staat. Onderaan de boom is namelijk de tekst NOW te vinden. Zover wij kunnen nagaan een verwijzing naar de beweging Occupy NOW, die in de nadagen van die beweging op de boom is terechtgekomen.

Gekapt in maart 2017

In maart 2017 werd de reus geveld. De aanleg van een fietsenkelder onder het Beursplein was de aanleiding.

De onderstam kreeg nummer 1670 en verdween van het Beursplein.

Wat doen we nu met de geschiedenis?

Dwalend over een leeg beursplein, vroegen we ons af: wat zou er met deze prachtige iep, gebeurd zijn. Deze iep die zoveel geschiedenis heeft meegemaakt. Die ook zelf onderdeel van de geschiedenis van dit plein was. Die zelfs een stukje van die geschiedenis: het woord NOW, in zijn bast droeg.

Al snel ontdekten we dat de iep bij [Stichting Stadshout](#) een voorlopige rustplek had gevonden. Helaas was de bast al vernietigd, om de iepenkever geen kans te geven. Maar de rest van de boom lag er nog, wachtend op een nieuwe toekomst.

Het concept: we maken de geschiedenis tastbaar

En zo ontstond ons idee: we gaan deze bijzondere lep, die zo'n groot onderdeel uitmaakte van de (financiële) geschiedenis van Amsterdam, zijn eigen plek in die geschiedenis (terug)geven. Daarbij combineren we onze liefde voor financiële geschiedenis met het motto van Stichting Stadshout: Hout van de stad, voor de stad, door de stad.

Met de boom maken we de Amsterdamse (financiële) geschiedenis tastbaar. We koppelen de producten van de boom aan die unieke geschiedenis. Zo verbindt de lep zich, in zijn nieuwe verschijningsvormen, opnieuw met de geschiedenis van Amsterdam, de Amsterdammers en haar bezoekers. Het gaat dan om:

- een kunstwerk, voor het Amsterdam Museum, waar de tekst NOW en het gedeelte van de stam waar dit op stond, centraal staat,
- kunstwerken van geschept papier van het resthout van de boom,
- houten iepencentjes, geslagen op een oude Muntpers, die zowel de boom zelf als de geschiedenis van het Beursplein weergeven, met in de randtekst het motto van Financieel Erfgoed de circulaire randtekst: 'NOW is the PAST is the present is the FUTURE is the ...'
- een spreekgestoelte uit de stam van de boom, waarmee publieke discussies over geschiedenis en moraliteit en bankwezen kunnen worden ondersteund (spreekgestoelte wordt in bruikleen gegeven aan organisatie of event),
- een vergadertafel, passend bij het Nederlands poldermodel dat ook onze financiële sector kenmerkt,
- een klok, mercurius-staf, bijenkorf en OCCUPY Now krukjes.

Een detailoverzicht van die verschillende producten van de boom is te vinden in de bijlage.

Wie doet wat?

- Simon Lelieveldt, oprichter van Financieel Erfgoed, ontwerper Iepencent
- Eva de Mooij, ontwerp Iepencent en artistiek klankbord
- Stichting Stadshout: Crisow von Schulz (founder), Willem van Oostveen (boomregistratie) en Jan Paul Mulder (uitvoering),
- Ron Peperkamp, Kunst Reserve Bank, muntslag\
- Daan Simons, meubelmaker, acteur, korrel100
- Walter Vree, meubelmaker,
- Tino Nooten, Art director/designer
- Slagerij Veenboer Assendelt (koelen van Iepencenten)
- Ilia ten Bohmer (film-editor/camera)
- Leo Hoegen (de papierderij)
- Dick Min, Kunstminhallen – eigenaar.

Bijlage: Overzicht van de producten van de Iep van Beursplein 5

1 - Beursplein vijf en Occupy NOW

Het allereerste product was ons direct duidelijk: de tekst NOW op de boom, gerelateerd aan de geschiedenis van Occupy Now, willen we bewaren. Het was namelijk het laatste stukje tastbare herinnering op het plein aan de bezetting die daar plaats had in reactie op de financiële crisis.

Wereldwijd werd geprotesteerd tegen de ongelijke verdeling van inkomens en de excessen van de financiële crisis. Het was een beweging met een groot democratisch karakter en geen klassieke organisatievorm. Daarmee dus ook een beweging zonder eigen archief, zonder kantoor en zonder centraal aanspreekpunt.

Dit eerste product bewaart dat stukje geschiedenis voor langere tijd, voor het brede publiek. We geven het NOW-deel van de voet van de boom aan een kunstenaar met de opdracht om de tekst in kunstzinnige vorm te reproduceren opdat een hout-op-hout schilderij ontstaat dat in het Amsterdam Museum zijn plaats kan vinden. Zo worden tegelijkertijd de Iep van Beursplein 5 én het verzet tegen de financiële crisis onderdeel van de Amsterdamse geschiedenis.

De iep is van oorsprong een boomsoort uit een natte bosrijke omgeving in de lage landen (in Vlaanderen noemt men deze boom Olm). De open lichte kroon, de kegelvorm en het relatief kleine blad zijn ideaal om zowel koelte te bieden als licht door te laten. De iep gedijt relatief goed in de stad. Iepen zijn in vergelijking met veel andere bomen goed bestand tegen strooizout en tegen verharding, en bovendien hebben iepen weinig takbreuk. Door de transparante piramidevormige koepel geeft de iep niet snel een volledig gesloten bladerdak, maar de bladerdichtheid is groot en de bladeren blijven lang aan de boom. Door de ruwheid van het blad en de takken is de iep in staat veel fijnstof op te vangen.

Bron: Bomenbeleid – Gem Amsterdam, 6-2-2012

2- Geschept papier van resthout

Een deel van het restmateriaal van de boom zal zich ook lenen voor het omzetten naar papier. In samenwerking met Leo Hoegen van de Papierderij in Utrecht is een eerste proef gedaan, waaruit een mooie kwaliteit geschept papier kwam. Het doel is om het papier aan te bieden aan kunstenaars (in opleiding) in combinatie met het verhaal van de boom. Aan de kunstenaars wordt gevraagd om een digitale afdruk van het kunstwerk ter beschikking te stellen en een toelichting erop. Het eerste kunstwerk dat op deze manier is gemaakt is hiernaast weergegeven. Via Stichting stadshout wordt het contact gelegd met de Rietveld Academie.

Tekening: Elise Lelieveldt, 2018

3- Iepencentjes

Bij onze brainstorm over de mogelijke toepassingen en bewerking van de boom spraken we uitvoerig met [Daan Simons](#), meubelmaker met zijn eigen bedrijf [Korrel1000](#). Hij wees ons erop dat de lep in het voorjaar zijn zaden draagt en dat die iepencentjes worden genoemd. Daarmee kwam opens de productie van iepencentjes, muntjes van hout in zicht.

Het verhaal dat bij de iepencentjes hoort is dat de boom ze loslaat om het voortbestaan van zijn eigen soort te verzekeren. Ze zijn in het voorjaar overal in de stad te zien. Ze ritselen door de straten en op pleinen. En als ze er niet zouden zijn, dan zou je een heel bijzonder knisperend voorjaargeluid missen. Daarin hebben de iepencentjes dus veel weg van onze eigen geschiedenis. Die geschiedenis is overal en we besteden er soms weinig aandacht aan. Maar als we de geschiedenis niet zouden hebben dan zou er toch iets missen aan ons bestaan.

Een tweede lijn, waarmee we de iepencentjes aan de financiële toekomst verbinden, is de link naar nieuwe blockchain techniek. Met die blockchaintechniek is het mogelijk digitale centjes te maken, digital coins. Deze centjes worden aangeboden in wat doorgaans een **Initial Coin Offering (ICO)** wordt genoemd. Dat is een term die afgekeken is van de aandelenwereld waarin bedrijven hun aandelen met een Initial Public Offering (IPO) aan de man brengen.

Omdat het bij de boom van Beursplein vijf om een lep gaat, kunnen we een heel unieke ICO doen, namelijk een: **Iepen Coin Offering**. We hebben nu duizend iepencentjes van het hout van de boom gemaakt en die bieden we aan, aan het publiek. De allereerste iepencent is bedoeld voor de stad Amsterdam en nog eens honderd munten worden weggeven in ruil voor een stukje geschiedenis. De overige munten krijgen een bestemming in samenwerking met partijen die de financiële geschiedenis een warm hart toedragen.

Deel uw herinnering aan het Rokin en het Beursplein en de financiële geschiedenis en ontvang je eigen Iepencent, gemaakt van de boom die voor Beursplein 5 stond !

Dat werkt als volgt: we vragen het publiek om hun herinnering aan het Rokin en het Beursplein aan ons te sturen, al dan niet vergezeld van foto of beeldmateriaal. Dat kan gaan over een eigen persoonlijke herinnering of om de herinnering aan een bedrijf dat zich in die buurt gevestigd heeft. In ruil voor die herinnering; die wij dan op onze site plaatsen, ontvangt de schenker een unieke iepencent van het hout van de boom.

Voor het slaan van de houten iepencentjes werken we samen met Ron Peperkamp, de initiatiefnemer van de [KunstReserveBank](#). Dat is een mooi monetair experiment waarbij kunstenaars munten ontwierpen en onderzocht werd of klanten hun munten wilden houden – als waarde – of toch wilden inleveren voor regulier geld. Het antwoord: de hebzucht van klanten won het van de kunst-waarde.

De houtbewerking in het project gebeurt door [Walter Vree](#) en [Daan Simons](#), beide meubelmakers met een voorliefde voor pure en ambachtelijke houtbewerking. Naast het maken van de houten rondellen voor de muntjes hebben zij de planning gedaan rond het zagen, het maken van het zaagplan en het bewerken van het hout voor de verschillende producten van de boom.

4 - Spreekgestoelte

Bomen hebben een rijke betekenis in allerlei culturen. Grote en indrukwekkende bomen hebben een mythisch of religieus karakter en daaromheen ontwikkelen zich allerlei gebruiken. In de buurt van een boomheiligdom vindt rechtspraak plaats bijvoorbeeld. Mensen verzamelen zich bij de boom om belangrijke bijeenkomsten te houden, gesprekken te voeren of geschillen te beslechten.

Als we dan denken aan de boom van Beursplein vijf, dan gaan onze gedachten uit naar een het in bruikleen geven van dit spreekgestoelte aan een event c.q. financiële instelling in Amsterdam, die de circulaire economie een warm hart toedraagt. Doel is daarnaast dat het spreekgestoelte in een openbare setting bijdraagt aan debatten over de grenzen van de financiële sector, moraliteit en de mate waarin financiële markten bijdragen aan ongelijkheid in de wereld. Daarmee draagt dit spreekgestoelte, dat immers ook de bezetting Occupy Now meemaakte, bij aan een langer durend gesprek over de ethiek in de financiële sector.

Bijgaand spreekgestoelte is een ontwerp van Daan Simons dat gebruikt zal worden als basis voor het spreekgestoelte.

5 – Vergadertafel

In de gesprekken met Crisow von Schulz van Stadshout ontstond ook al snel het idee om een grote tafel te maken van de boom. Dat zou een lange leestafel kunnen worden, voor in de bibliotheek, of een vergadertafel, voor de gemeente Amsterdam of voor de handelaren aan Beursplein 5. De boom biedt daarmee ruimte voor contact, voor verbinding tussen mensen onderling.

Wij zien de tafel als symbool voor de Nederlandse traditie van polderoverleg. Zoals blijkt uit onderzoek van hoogleraren Prak en Luiten van Zanden is het een traditie die Nederland eeuwenlang gekenmerkt heeft. Het is ook een traditie die van grote invloed was op ons financieel-economisch bestel. De vergadertafel mag daarom dus niet ontbreken.

Ook voor deze tafel zullen we een model gebruiken van Daan Simons. Het unieke hieraan is dat de tafel volledig met houtverbindingen is gemaakt en er geen schroef aan te pas komt. Op het Internet is een [filmpje te zien waarin hij laat zien hoe de tafel gemonteerd wordt](#).

6 – De klok: Beidt uw tijd – Duur uw uur

Geschiedenis ontstaat doordat de tijd verstrijkt. Daarom ook staat de boom ook symbool voor het verloop van de tijd en de geschiedenis die hij heeft meegemaakt. Dat geldt helemaal voor de boom van het Beursplein, want die stond zijn hele leven naast een torenklok met het motto: Beidt uw tijd.

Ook op de andere kant van de toren is een uurwerk te vinden en wel met de tekst: 'Duur uw uur'. Beide teksten zijn boodschappen, die komen uit het volgende gedicht van Albert Verwey:

*De toren sprak naar de stad gewend:
Gij burgers, die daar jaagt en rent,
Sta stil als ik en **beidt uw tijd**,
Zij die geloven, haasten niet.
De goede en sterke daad geschiedt
Te rechter uur, den tijd ten spijt.*

*De toren spreekt tot iedere vreemd
Die naar de stad zijn richting neemt:
Sta vast als ik en **duur uw uur**.
Wie op zijn kracht niet vol berust,
Wiens ijver halfweeegs wordt geblust,
Houdt hier geen stand, heeft hier geen duur.*

Wij stellen ons voor dat we een deel van de boom ook gaan gebruiken om een klok te maken, of een verbinding te maken met de klokken op de beurs van Berlage. Welke vorm dat precies gaat krijgen weten we nog niet. Maar het spreekt voor zich dat de boom die bijna honderd jaar op die plek stond, bij uitstek heeft gedaan wat het gedicht zegt: Sta stil, sta vast, beidt uw tijd en duur uw uur.

7- Occupy Now krukjes

Een tweede product van de boom, wordt een aantal kleine houten krukjes, eenvoudig te monteren/demonteren en mee te nemen in een eenvoudig koffertje. Het is een kruk die het mogelijk maakt elke gewenste plek te bezetten en hetzij op de zitting, hetzij op de poten wordt met de tekst NOW een verbinding gelegd naar de Iep van Beursplein vijf en de geschiedenis van Occupy now.

8 – Gong of (staf van) Mercurius

Natuurlijk krijgt ook Beursplein vijf zelf een plaats in het project. Kenmerkend daarvoor is de gong waarmee de beurshandel wordt geopend. Maar ook de staf van Mercurius of Mercurius zelf zou van het hout van de lep gemaakt kunnen worden.

9- De Bijenkorf

Tenslotte de Bijenkorf. Een symbool van de opkomst van de warenhuizen aan het begin van de vorige eeuw. Opgericht door een commissionair in effecten die zich geleidelijk ging toeleggen op de verkoop en handel in garen en band. Gebouwd op de plek waar voorheen de Beurs van Zocher stond. Met een bijenkast (groter of klein) verbinden we die twee gebouwen. Ook een beursgebouw in bedrijf heeft namelijk veel weg van een bijenkorf. In en uitkomende mensen en veel gezoem/geroezemoes.

Amsterdam
Januari 2019